

Utredning av Gävle kommuns avtal med Brynäs IF avseende En bra start

Inledning

Gävle kommun har sedan 2014 ingått avtal med Brynäs IF, beträffande En bra start. I augusti 2024 uppdrogs administrativa avdelningen, enheten social hållbarhet, att utreda framtida behov av ett liknande avtal och med den typen av kompletterande verksamhet.

Utredningen utgår ifrån de behov som kommunens sektorer identifierat avseende nuvarande upplägg, möjlig potential och vilket fokus denna typ av kompletterande verksamhet kan och bör ha.

Bakgrund – En bra start

Gävle kommun har inom ramen för ett avtal tecknat 2014 samverkat med Brynäs IF, UNICEF och Brynäs IF:s företagspartners i arbetet med En bra start (EBS). Gävle kommun tecknade 2019 ett nytt avtal med Brynäs IF avseende EBS. Enligt avtalet ska Gävle kommun bidra med 2,5 mnkr årligen till verksamheten En bra start samt ett sponsorbidrag till Brynäs IF på 500 tkr. I linje med nu gällande sponsringspolicy för Gävle kommun beviljas inte längre sponsring som elitstöd till enskilda utövare eller lag.

En bra start är en kompletterande verksamhet med fokus på social hållbarhet som arbetar för att fler barn och unga ska få en bra start i sina liv och karriärer. Arbetet har sin utgångspunkt i barnkonventionen.

Brynäs IF beskriver verksamheten som:

”EBS är en verksamhet inom Brynäs IF som fokuserar på social hållbarhet och strävar efter att bygga långsiktiga lösningar med dokumenterade samhällseffekter utifrån givna samhällsutmaningar. Verksamheten syftar till att skapa sammanhang där gemenskapen stärker utvecklingen för barn och ung samt att öka förutsättningarna för att barns rättigheter blir tillgodosedda och uppmärksammade. Just barn och unga är vår utpekade målgrupp utifrån betydelsen av tidiga och förebyggande insatser i livet för att skapa ett socialt hållbart samhälle”¹

En bra start har tre verksamhetsområden som möter upp de samhällsutmaningar som prioriterats i arbetet:

- Kompis
- Rörelse
- Sysselsättning

Inom ramen för dessa verksamhetsområden genomför EBS ett antal aktiviteter, ofta i samarbete eller med deltagande från Brynäs IF:s samarbetspartners. Nedan beskrivs exempel på aktiviteter som genomförs inom ramen för de olika verksamhetsområdena.

En bra start - kompis

Under läsåret 2023–2024 bedrev En bra start ”kompissnack” på 41 skolor i regionen, varav 23 skolor i Gävle kommun. Aktiviteten riktar sig till mellanstadiet och Brynäs IF beskriver att: ”aktiviteten innebär att vi systematiskt besöker skolklasser på mellanstadiet och genom ett lekfullt sätt för dialog om hur alla kan bidra till en bättre skolmiljö samt vikten av att samarbeta och vara sitt bästa jag. Insatserna koncentrerar sig även till hur du kan vara en god kompis gentemot dig själv och andra omkring dig. En form av interagerande föreläsning och samtal om kompisskap”². Skolbesöken innebär också att spelare från Brynäs IF:s A-trupper besöker skolorna.

¹ <https://www.brynas.se/enbrastart>

² <https://www.brynas.se/article/b2wral4ea-1ekad/view> 2024-11-29

Eleverna i årskurs 6 på de skolor där kompis snack genomförts bjuds årligen in att delta på barnkonventionens dag i Monitor ERP Arena. Det innefattar ett förarbete som görs på respektive skola, vilket följs av det stora barnkonventionens dag-firandet på arenan.

En bra start – rörelse

För att barn ska få möjlighet till rörelse och en meningsfull fritid anordnar En bra start aktiviteter på playday, hockey för alla och ledarskapsakademin.

Playday är en dag om året då det finns möjligheter för barn att prova på en mängd olika aktiviteter på Gavlehovsområdet. Dagen anordnas en gång på hösten och en gång på våren. Aktiviteten anordnas i samband med skolloven för att kunna erbjuda en lovaktivitet till barn i Gävle och för att kunna slussa barn vidare till deltagande föreningar för en aktiv och meningsfull fritid.

Hockey för alla syftar till att fler ska kunna utöva ishockey. Det sker bland annat genom att tillhandahålla gratis prova-på utrustning till kommunens ishallar och genom utdelning av gratisbiljetter till Brynäs IF:s representationslags matcher på dam- och herrsidan.

Ledarskapsakademin är en gratis kompetenshöjande utbildningsinsats för föreningsledare och andra vuxna som arbetar med barn och unga på något sätt. Det består av en serie utbildningsseminarier på olika teman och genomförs två gånger årligen, en omgång på våren och en på hösten.

En bra start – sysselsättning

Utifrån målsättningen att fler unga vuxna ska ta sig ut i arbetslivet genomför Brynäs IF, tillsammans med sitt partnersnätverk, årligen två jobb- och utbildningsmässor. Brynäs IF möjliggör också för sina företagspartners att delta vid bortamatcher för att där presentera sig och nätverka med studenter. Detta för att skapa intresse för företagens verksamhet och locka kompetent arbetskraft till regionen. Tillsammans med företagspartners erbjuder Brynäs IF även UF-alumner³ att jobbskugga företagsledare som inspirerar och delar med sig av sina erfarenheter.

³ UF är en förkortning av Ung företagsamhet.

Avgränsning - andra typer av kommunalt finansierade föreningsverksamheter

Inom ramen för andra former av samarbeten fördelar Gävle kommun medel till föreningar som bedriver olika typer av aktiviteter som kompletterar den kommunala kärnverksamheten. Dessa samarbeten är i olika utsträckning formaliserade eller knutna i avtal. Utöver ordinarie föreningsstöd betalas medel ut exempelvis inom ramarna för värdeöverföringsmedlen från AB Gavlegårdarna och de IOP:er (Idéburet offentligt partnerskap) som tecknats med några föreningar. Det finns idag inga gemensamma riktlinjer eller en samordnad hantering för alla de medel som går till föreningar i Gävle kommun. För tecknandet av IOP:er finns en riktlinje. De ovan nämnda formerna av samarbeten och stöd beskrivs mer ingående nedan, men bedöms inte vara fullt ut tillämpbara på ett avtal likt det Gävle kommun har haft med Brynäs IF, avseende En bra start.

Värdeöverföringsmedel

Årligen fördelar kommunstyrelsen 16 mnkr i värdeöverföringsmedel från AB Gavlegårdarna (ABGG) till insatser som syftar till att öka integration och social sammanhållning i områden där ABGG har ett fastighetsbestånd. Medlen fördelas både till interna kommunala verksamheter och till ideella föreningar.

Gefle IF FF

Gefle IF FF är likt Brynäs IF en lokal aktör både vad det gäller bredd- och elitidrott i Gävle kommun. Likt civilsamhället i stort bedriver föreningen verksamhet som är bidragande i en socialt hållbar utveckling i enlighet med andemeningen i kommunens sociala hållbarhetsprogram. Utifrån föreningens egna sociala hållbarhetsprogram "Ett bättre Gävle" genomförs insatser för ökad integration, jämställdhet och social sammanhållning. Gefle IF FF har under för 2025 beviljats 1,25 mnkr av värdeöverföringsmedlen från AB Gavlegårdarna för "Ett bättre Gävle".

Gefle IF FF:s arbete skiljer sig från Brynäs IF/EBS i att medlen från kommunen går till att utveckla och utöka föreningens verksamhet, till att nå fler och att arbeta för ökad integration med och inom ramarna för den egna befintliga verksamheten.

Idéburet offentligt partnerskap (IOP)

Syftet med att teckna IOP är att skapa långsiktiga och fleråriga samarbeten med idéburna organisationer för att uppnå ett gemensamt allmännyttigt mål. Det är ett samarbete mellan en eller flera offentliga aktörer och en eller flera idéburna aktörer i välfärden. Samarbetet innebär en modell i mellanzonen mellan stöd/bidrag till civilsamhället och regelrätt upphandling av idéburna organisationers tjänster och verksamheter. Processen fram till en överenskommelse om ingånget partnerskap består av flertalet möten med de organisationer som kan vara berörda.⁴ Inom ramen för ett IOP bidrar både den offentliga aktören och den idéburna aktören med resurser.

Exempel på aktörer som kommunen ingått partnerskap med är Ria Hela människan (drift av härbärge), Kvinnojouren Blålockan, Stickans mansmottagning och Matakuten. Dessa partnerskap gäller över tre år och möjliggör därmed en längre planeringshorisont än ett ettårigt avtal. Partnerskapsavtalet med en idéburen organisation kännetecknas av en avsaknad av sådana klausuler som är rättsligt åberopbara i domstol och som därmed kan verkställas. Ett IOP-partnerskap kännetecknas snarare av tillit, samarbete och där båda parter bidrar med resurser för ett gemensamt allmännyttigt ändamål.⁵

Genomförande

Intervjuer har genomförts med representanter och nyckelpersoner inom Gävle kommuns sektorer. Intervjuerna har haft särskilt fokus på målgruppen barn och unga, och med utgångspunkt i att sektorernas verksamheter i olika utsträckning kommer i kontakt och berörs av EBS verksamhet.

Intervjuerna har inriktats mot att skapa en initial bild av behov, nytta och potential med den här typen av kompletterande verksamhet. Intervjufrågorna rör bland annat:

- Hur respektive kommunal verksamhet ser på En bra starts verksamhet idag.
- Om och hur En bra starts aktiviteter varit till gagn för den egna verksamheten.

⁴ Gävle kommuns riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap (IOP), Dnr 21KS72-1

⁵ Idéburet offentligt partnerskap – En juridisk vägledning, Dnr 21KS72-2

- Om det finns andra behov som En bra start skulle kunna vara med att tillgodose.

Resultat

Gävle kommuns sektorer berörs och kommer i kontakt med Brynäs IF och En bra start på olika sätt och i olika utsträckning. I en del verksamheter är EBS direkt involverade, medan andra verksamheter bara berörs perifert. Det gör att insynen i och kunskapen om EBS verksamhet varierar i organisationen, vilket också tas i beaktande i sammanställningen av intervjuerna.

Utbildning Gävle

En stor del av En bra starts aktiviteter kopplat till Gävle kommun berör Utbildning Gävles verksamheter, i synnerhet grundskolorna. Den övergripande bilden är att det varit positivt med de insatser från EBS som riktat sig mot skolan, men att det också finns en variation mellan olika skolenheter i hur insatserna uppfattats och på vilket sett de kompletterat den ordinarie verksamheten. Överlag upplevs kommunens interna samordning kring EBS som bristfällig. Kontakten har skett verksamhetsnära och direkt mellan enskilda skolenheter och En bra start.

På övergripande nivå bedöms det vara positivt att fler vuxna⁶ än bara skolpersonal kommer till skolorna för att exempelvis prata värdegrundsfrågor och hur en bra kompis är. Däremot är spelarbesöken något som upplevs främst kunna ha en effekt för de barn som redan spelar ishockey eller som känner till hockeyspelarna, och inte för hela målgruppen. Det tar sig uttryck genom att genomslaget för EBS upplevs som större i skolor där ishockeyn är stor.

Brynäs IF:s ansats bedöms vara god, men det finns en oro för att inriktningen är att uppnå kvantitet i exempelvis antal träffade elever och antal besök, framför andra mer kvalitativa värden. En mer kvalitativ inriktning skulle kunna innebära att En bra starts

⁶ Med andra vuxna avses inte vuxna i allmänhet, utan vuxna som likt En bra starts representanter utgör goda förebilder för barnen.

insatser inom skolan inriktas mot områden där de behövs mest eller där de bedöms ha ett särskilt stort genomslag.

Frågan om frivillighet för skolorna att delta är viktig att hantera vid ett eventuellt nytt avtal. För att underlätta att skolornas deltagande inte sker på bekostnad av timplanen (i förlängningen värna den utbildning eleverna har rätt till) bör den kompletterande verksamheten så långt det är möjligt gå i linje med den ordinarie undervisningen, exempelvis genom en tydlig ämnesingång för de insatser som bedrivs.

Livsmiljö Gävle

Det är av vikt att en kompletterande verksamhet helst stödjer i grunduppdraget, men i de fall det inte är möjligt att de i så fall alltid bidrar i arbetet mot en önskad effekt, men utan att störa i kärnverksamheten. Bilden inom Livsmiljö är att verksamheterna ser olika på i vilken utsträckning En bra start stödjer eller riskerar störa i kärnverksamheten. Samtidigt finns det en variation i vilken utsträckning sektorns olika verksamheter varit i kontakt med EBS. Som ett exempel uppger en person att om insatser skett inom EBS som berör det egna verksamhetsområdet så får man höra om det först efteråt genom media.

En bra start bedöms ha en positiv inverkan på föreningslivet, särskilt för mindre föreningar. Det finns exempel på mindre föreningar som själva vittnat om att de haft svårt att upprätthålla befintlig verksamhet om det inte vore för ett stärkt medlemsunderlag tack vare En bra starts playday. Bedömningen från sektorn är att playday kan ha en än större potential i att nå ut bortanför Gavlehovsområdet, primärt till stadsdelar i målgruppernas närhet, där storskaligheten på arrangemanget inte är det avgörande.

Ett önskemål är att playday anordnas i mindre skala, men oftare och i fler stadsdelar i samband med skolloven. En sådan insats behöver i så fall samordnas med övrig lovverksamhet. Sammantaget kan Brynäs IF, i och med sin attraktionskraft och kapacitet, med playday kunna bidra till att skapa ett ramverk där mindre föreningar får möjlighet att nå ut med sina aktiviteter - samtidigt som barn och unga får bra lovaktiviteter och möjlighet att hitta nya fritidsintressen, med låga trösklar för deltagande. De låga trösklarna för barn och ungas deltagande kan exempelvis bestå av att aktiviteten anordnas i deras närmiljö, att de är kostnadsfria och på andra sätt

lättillgängliga att delta i. Detta kan i så fall också samordnas med kommunens fritidsgårdar. En bra start besöker kommunens fritidsklubbar, men även fritidsgårdarna skulle se positivt på mer samarbete och besök från En bra start.

Både kultur- och fritidsavdelningarna samt BIG (Brottsförebyggarna i Gävle) påpekar att utbildningen av föreningsledare inom ledarskapsakademin gärna får samordnas mot befintliga utbildningar från exempelvis SISU. BIG påpekar också att de kan komplettera något som EBS gör riktat mot barnen med att göra motsvarande mot BIG:s målgrupp (vuxna ledare och lärare). Ytterligare ett uppslag är att de aktiviteter från EBS som direkt berör kommunal verksamhet i högre utsträckning skulle kunna ske baserat på efterfrågan från verksamheterna.

Välfärd Gävle

En bra start och Välfärd Gävle har idag inte fullt ut samma målgrupper vilket gör att jämförelser kring nytta och vikten av kompletterande verksamhet ibland blir svåra att göra annat än på ett generellt plan. Idag deltar socialtjänsten tillsammans med Brynäs IF och EBS vid några gemensamma aktiviteter, bland annat trygghetsvandringar och temadag med non-smoking generation på Monitor ERP Arena. De har ingen större samverkan i det dagliga arbetet men har en tätare kontakt nu än tidigare.

Socialtjänsten påpekar att de med fokus på särskilt utsatta grupper i huvudsak har en mer begränsad målgrupp än EBS. Kopplat till det så lyfts frågan från sektorn om EBS i sina insatser alltid bör rikta sig till en bredd av barn- och unga eller om de skulle kunna rikta insatser mot vissa sammanhang och målgrupper med större behov.

Ur ett förebyggande perspektiv bedöms närvarande och engagerade föreningsledare vara viktiga. Det finns därför potential i att arbeta än mer med att stärka föreningslivet, exempelvis genom ledarskapsakademin, och få utbildningen av föreningsledare att i högre utsträckning utgå från lokala sociala behov. Gävle kommun, i rollen av en stor bidragsgivare och finansiär av föreningsdrivna aktiviteter för barn och unga, bör också se över möjligheten att tydligare ställa krav på föreningar som får stöd att exempelvis delta med ledare i ledarskapsakademin. Att inom ledarskapsakademin ha med sociala aspekter (exempelvis agerande vid oro om utsatthet) kan på så sätt stärka det sociala skyddet för barn och unga.

Inom det förebyggande uppdraget pågår också ett arbete riktat mot unga som står långt ifrån arbetsmarknaden. Exempelvis bedriver förebyggandeenheten CV-verkstad i Andersberg. EBS och verksamhetsområde sysselsättning skulle kunna bidra i det arbetet, exempelvis genom att involvera Brynäs IF:s stora nätverk med företagspartners i de aktiviteter som genomförs riktat mot den målgruppen.

Styrning och stöd Gävle

Även om flertalet av En bra starts aktiviteter berör en bredd av kommunens verksamheter har Gävle kommuns huvudsakliga ingång hittills i samarbetet varit ett fokus på barns utbildning, och att elever ska klara skolan. Det kan breddas med fler för kommunen viktiga perspektiv och verksamhetsområden.

Utifrån flera av de intervjuer som genomförts med representanter från kommunens sektorer är det tydligt att Brynäs IF med ishockey som ingång har en stor dragningskraft för de grupper av unga som själva håller på med ishockey. Bland de vanligaste barn- och ungdomsidrotterna är ishockey en av de dyrare att utöva⁷, vilket medför att det finns trösklar för deltagande, och en socioekonomisk aspekt att ta i beaktande vid bedömningen av hur stark dragningskraft Brynäs IF har för målgruppen. Samtidigt menar flera av de tillfrågade att värdet av En bra start inte i huvudsak utgörs av kopplingen till ishockey, och Brynäs IF har dessutom med En bra starts aktiviteter möjliggjort för fler föreningar att nå målgruppen.

Utifrån ett beredskapsperspektiv är det bra om kommunen signalerar att den här typen av verksamhet är viktig även i händelse av kris/krig. Att Brynäs IF och En bra start bedriver sin verksamhet även under sådana förutsättningar kan bidra att upprätthålla någon form av normalitet och en vardag för barn och unga i Gävle. Brynäs IF:s kapacitet och tillgångar, i synnerhet i form av lokaler, kan också beaktas ur ett beredskapsperspektiv vid ett ingående samarbete kring en kompletterande verksamhet.

⁷https://www.rf.se/download/18.7e76e6bd183a68d7b71148c/1664975790893/FOU2004_2%20Kostnader%C3%B6r%20barns%20idrottande.pdf

Det finns utifrån resultatet av intervjuerna exempel på uppslag som berör flera olika kommunala uppdrag och där kommunens sektorer och Brynäs IF tillsammans kan samverka för att stärka andra:

- Att stärka föreningslivet samt skapa förutsättningar för närvarande och engagerade föreningsledare genom en inriktning på ledarskapsakademin som följer lokala behov, och där fler föreningsledare uppmanas delta. Det kan också bidra till att stärka skyddsnetet kring individer som riskerar att fara illa och på sikt bidra till en ökad trygghet.
- Att utöka playday till fler stadsdelar, fast i mindre skala, vilket skulle kunna bidra till en föreningsdriven lovverksamhet som har låga trösklar för deltagande och med rutin för agerande vid oro för utsatthet.
- Att bredda förebildsarbetet inom skolan till att även innefatta fler målgrupper, att besöken ibland sker av förebilder från andra föreningar, exempelvis fotbollsspelare. En bra start står i ett sådant arbete för ett ramverk som ibland fylls av innehåll från Brynäs IF och ibland med innehåll från andra föreningar och sammanhang.

Slutsatser

Det finns en potential i att tydligare knyta ihop olika kommunala verksamhetsområden och uppdrag kring den här typen av kompletterande verksamhet. Att till exempel erbjuda bra fritidsaktiviteter för barn och unga kan också vara en del i att stärka föreningslivet, samtidigt som en närvarande och engagerad föreningsledare som agerar vid misstanke om oro kan utgöra en skyddsfaktor för barn som lever i utsatthet.

Både utifrån de aktiviteter som riktat sig mot skolan och de som rör barn och ungas fritid finns ett önskemål om att i den här typen av kompletterande verksamhet utgå från en mer detaljerad, differentierad behovsbild och tydligare rikta insatser mot vissa områden. Det skulle kunna handla om att insatser riktas mot stadsdelar eller till skolor där behovet av och/eller efterfrågan på dessa är större. Det är en slutsats som går i linje med kommunens sociala hållbarhetsprogramms inriktning mot att verksamheter som

rör barn ska finnas i miljöer där barn och unga befinner sig och låta kunskaper om de livsvillkor som finns i området utgöra underlag för planering och innehåll.⁸

Utredningen drar slutsatsen att ett kommande avtal kan vara gynnsamt för såväl Gävle kommuns verksamheter och målgruppen barn och unga i Gävle kommun, om avtalet utformas så att EBS verksamhet har ett fokus på att komplettera det kommunala grunduppdraget, samt att avtalet löpande följs upp vad det gäller måluppfyllnad och med en ekonomisk transparens.

Vid en fortsättning av En bra start (eller i liknande satsningar) behöver förankringen mellan kommunens representation i styrgruppen och kommunens olika verksamheter stärkas. Ingår Gävle kommun ett liknande avtal så behöver avtalets innebörd spridas i organisationen till samtliga berörda, där det också framgår hur styrningen av avtalet fungerar. Att ytterligare synliggöra samarbetet och de insatser som görs inom EBS kan också bidra till att minska risken för att missförstånd uppstår kring vad samarbetet innebär.

Ifrån flera verksamheter betonas vikten av att alla berörda aktörer träffas och gemensamt tittar på behovsbild vid införandet av en kompletterande verksamhet. Utredningen drar därför slutsatsen att om Gävle kommun ingår avtal med En bra start bör en egen verksamhetsplan kopplat till EBS upprättas och löpande följas. För detta syfte bör en operativ arbetsgrupp med representation från kommunens sektorer upprättas, med uppgiften att binda ihop flera olika perspektiv och verksamhetsområden.

Utredningen drar slutsatsen att om Gävle kommun ingår ett nytt avtal med Brynäs IF avseende En bra start så behöver det innefatta:

- Att de medel från Gävle kommun som avser En bra start i den ekonomiska uppföljningen av arbetet redovisas separat.
- Att det upprättas en separat verksamhetsplan för Gävle kommuns åtagande i En bra start, i bred samverkan med berörda interna parter i kommunen, samt att det för det syftet upprättas en operativ kommunintern arbetsgrupp kopplat till

⁸ Program mål "Barn och unga i Gävle kommun har trygga uppväxtvillkor", Socialt hållbarhetsprogram Dnr 17KS453-40, s. 16.

En bra start, med uppdraget att även knyta samman olika viktiga kommunala perspektiv.

Den sammanlagda bedömningen är att En bra start kompletterar kommunens ordinarie verksamhet och fyller ett behov som kommunen svårligen på egen hand kan uppfylla. Det handlar både om att Brynäs IF i kraft av innehavare av ett starkt varumärke kan attrahera andra viktiga samhällskrafter i arbetet för en positiv samhällsutveckling, och att Brynäs IF själva har resurser, nätverk och kapacitet (bland annat i form av lokaler) att genomföra kompletterande insatser som få andra lokala aktörer i civilsamhället har. En bra start eller liknande kompletterande verksamhet behöver dock för ett lyckat genomförande förankras och kommuniceras bättre i den kommunala organisationen.

Bilaga – intervjuade personer

I denna utredning har följande funktioner och verksamheter inom Gävle kommunkoncern intervjuats.

Utbildning Gävle:

Grundskolechef

Rektorsgrupp grundskolan

BIG (Brottsförebyggarna i Gävle)

Livsmiljö Gävle:

Fritidsavdelningen

Kulturavdelningen

BIG (Brottsförebyggarna i Gävle)

Välfärd Gävle:

Förebyggandeenheten

BIG (Brottsförebyggarna i Gävle)

Styrning och stöd Gävle:

Näringslivsenheten

Säkerhetsenheten

Social hållbarhet